

הטא המרגלים ומעשה העגל

לכאורה, החטא החמור ביותר היה מעשה העגל. אמנם הראשונים ובעיקר "הכורתי", מסבירים שחטא זה חמור היה לפי מדרגתו ולא היה עבודה זרה ממש, ובכל זאת כתוצאה ממנו נאמר "כינים פקדי ופקדתי". זאת אומרת שנמשכה ממנו חולשה רחנית לעם ישראל לכל הדורות. וגם זאת: לולא מעשה העגל, לא היינו צריכים לכבוש את ארץ ישראל עלי ידי מלחמה, כמבואר ב"אורחות". ועם כל זה יש "גדולים, הרמשיך, חכמה", שהדגישו שחטא המרגלים היה יותר חמור ממעשה העגל, כפי שניכר בחומרת העונש. וכן, מעשה העגל לא הקיף את כל עם ישראל, אלא רק שלושת אלפים איש אשר ממש עברו לעגל והם נהרגו, ואחר כך כל מולך העם חזר לחינוכו. מה שאינן כ"חטא המרגלים, שבו הטא כל העם כולו, וכתוצאה ממנו נגרמה מהפיכת בכל מולך הדרך: במקום הליכה של אחד עשר יום על-פנת להגיע לארץ ישראל, נגזר עליהם לנדוד ארבעים שנה. העונש הוטל על כל הדוד כולו, פרט ליהושע וכלב, שכל הדוד נפסל מלהכנס לארץ ישראל, ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה". ורק הבנים זכו לעלות לארץ ישראל.

שורש הטא המרגלים

לכן הארץ הזאת שייכת לנו בכל תוקף, בכל מלאו אלפי אחרים, ולא פוזח מה. כאן היסוד העיקרי של חטא המרגלים: תוסר. בירוד החשבון האלוהי המציאותי הקוסמולוגי של שייכות העם והארץ. ממילא אפשר להבין מדוע הפגם הזה הוא יותר נורא ומרעיש ממעשה העגל. הוא זמזום ביסוד המציאות, בעובדה האלוהית של שייכות העם לארץ הארץ לעם. זמזום ביסוד סדר הבריאה של "כוננת ארץ ותעמור", "חבל וישבי בה", התוצאה מזה היא טרגדיה נוראה, שבמקום דרך קצרה של "אחד עשר יום מחורב", התחשבה גזירה של ארבעים שנה. הדוד הזוא נפסק תחתך באופן יסודי, ופגריכם אתם יפלו במדבר הזה". ורק הדוד הבא יתחדש ויירש את הארץ. הנקודה היסודית שהטרה אצל מוציא דיבת הארץ, הייתה נקודת ההכרה והאמונה בחיזיונות השלמה של העם והארץ. לכן דוד זה נתחן לגמרי. אבל הארץ שייכת לכלל ישראל, הדוד השני יבוא קנה.

למדת הדין, פה לא תלך

שורש הטא המרגלים

בדבריהם של המרגלים מתגלה תוסר הבנה לקשר המהותי שבין עם ישראל לארץ ישראל. המרגלים מתייחסים אל העם שיושב שם - לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו". - בלא להתייחס אל הארץ חזיתית לעם ישראל. אבל יהושע וכלב אומרים: "עלה נעלה וירשנו", אהה, כי יוכל נוכל לה". הם מתייחסים אל הארץ עצמה ואל הכוח האלוהי שעם ישראל ישבו בה, ודבר המחייב לעלות אליה ולרשת אותה, בין אם אין שם גויים ובין אם יש שם גויים באופן עראי. תוסר ההבנה ותוסר האמונה, בעצם ענין עם ישראל ותורה במציאות של קידוש החיים וקידוש הארציות. הם אשר גרמו למאסת ארץ חמדה עליידי כל העם כולו, ונגזר עונש על כל הדוד.

חיזיונות ארץ ישראל לאומה

כל זה מפני שעיקר ענינו של עם ישראל אינו אלא בארץ. יומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ". רק בארץ ישראל הם נקראים גוי אחד. וענינו זה של עם ישראל מתחיל מאברהם אבינו, אשר לו נאמר "ואעשך לגוי גדול", גדול באפשרות הופעת הקדושה במובן הלאומי. כי קדושת הפרט נמצאת גם אצל "אומות העולם", אבל קדושת הכלל יכולה להימצא רק בעם ישראל, כדברי קדושו של המהר"ל.

אין עם בלי ארץ: העם שייך לארץ והארץ שייכת לעם. הא בהא תליא. יתר על כן: אין לך אדם שאין לו מקום. לפי זה הארץ בעיניה האלוהי קדומת היא לעם.

"יהי כבוד", אשר בפסוקי זמורה, הוא לקט פסוקים המתחיל בשבח כללי ל"ד ומסתיים בענין בחירת ישראל. אבל לפני פסוקי בחירת ישראל, מופיעים פסוקי הבחירה בארץ: "כי בחר ד' בציון, אהה למורשב לוי", ורק אחר כך "כי יעקב בחר לו ייה, ישראל לטליתו". אבל באמת, הם שנים שהם אחד, לכן ממשיך הפסוק הבא "כי לא ישך ד' עמו ותחלתו לא יעזב".

הטא המרגלים

הטא המרגלים לא היה בהוצאת דיבה על הארץ בעצמה, אלא בטלידה מהשייכות ההכרית שלנו לארץ. זה הקלקול כאמונה היסודי נרא ואינם. מפני שהעם הזה נמצא על פני כדור הארץ, לכן הכרחי להגדיר במובן אלוהי ותיסטורי שיהיה לו חלק מיוחד בכדור הארץ. "חלק ד' עמו, יעקב חבל בחלומי". ענינו של העם בחר חלק אלוהי של האנושות וענינה של הארץ בחרו חלק אלוהי של כדור הארץ, הם שני צדדים הקשורים יחד. שנים שהם אחד. אין לחשוב אחרת בשום פנים ואופן. במידה שאין הבנה זו ממלאה את כל ההכרה, יש מקום לקלקלים באומה. זאת הנקודה היסודית של הטא המרגלים.

למדת הדין, פה לא תלך

שכלו מתי מדבר - דמניא: כל

ארבעים שנה שהיו נמדנר בכל ערצ השעה בלא היה הכרוו יולא ואומר: לאו לחפור. והיה כל אחד ואחד יולא ומופר לו קבר, וישן בו, שמא ימות קודם שיחפור. ולמחר הכרוו יולא וקורא: יבדלו חיים מן המתים. וכל שהיה בו נפש חיים - היה עומד ויולא. וכל שנה היו עושין כן, ונשנת ארבעים שנה עשו, ולמחר עמדו כולן חיים, וכיון שראו כך תמהו ואמרו: שמא טעונו בחשבון החדש? חזרו ושכחו נקבריהן כלילום עד ליל חמשה עשר, וכיון שראו שנחמלהם הלכנה בחמשה עשר, ולא מת אחד מהם - ידעו שחשבון חדש מכון, וכבר ארבעים שנה של גזרה נשלמו, קבעו אותו הדור לאומו היום יום טוב.

הבניין הגדול של כלל ישראל הוא מתוך בניין התורה. "וכל בניך למודי ד" - אל תקרי בניך אלא בניך". בניין הארץ הממשי והשלם קשור לבניין התורה, הולך ביחד עם בניין התורה. ישיבת ארץ ישראל וישיבה של תורה - זו אותה מילה, אותה מידה. שניהם ביחד - חלקי עבודה. כל הצדדים מופיעים יחד וכולנו חילים. נרבה בקניין תורה, ביראת שמים של תורה, מתוך אמונה ב"אשר בחר בנו מכל העמים", מתוך לאומיות אמיתית של קדושה שקידת התורה, רבקות בתורה וגדלות בתורה - זוהי שליוותנו ההיסטורית האלוהית בדורותינו, בתוכנו ומתוכנו על ציון, ומתוך כך נוכח לגאולה שלמה.

למדת הדין, פה לא תלך

הרוא נכרא דנפלה ליה יבמה
כי הרואה יבמה וד' תניא אל פדו למיחר ולכמת יאל יאצו
שא כוחו וכי ברוך המקום שדרנו והוא יר ארצנו

ומה כיון ט' קבלה טמיה פ"ט נ"ט לפיל כל הדר כתיב כליו סוד טעום טכנים והיינו טמיה
ולאנו כיון המלכים שהיו דהיינו עמנו כלל זמני כלי זמני וק"ל

בפניהיהו ל"אורות" - שולל הרב זצ"ל תפיסות חיצוניות בקשו ש"בין העם והארץ. ארץ ישראל אינה דבר חיצוני, קנין חיצוני לאומה. רק בתוך אמצעי לעשרה של התאחדות הכללית וההוקת קיימה ההומני, או אפילו הרוחני". הוא שולל את החסבר המקובל הרואה בארץ רק כחבל תחלה לקיום המדי ומקור מדיה ליתשבים עליה, או אפילו בדרגה יותר גבוהה במקור השדאה ליצירה תרבותית. או כגורם מלכדי לשמירת האומה במרכז דתו. שתי תפיסות אלו ש"נאנקו על דמנתה של התעבה החיונית לראוה בארץ ישראל במקום מנוחה מדינית הנונים - במתוך המדיני מיטתו של הרצל שרצה לפתור את "צדה היהודים" - או במנחה תוקראת דוחנית שהצני אחד העם לראוה בארץ ישראל מרכז רוחני - לפתור את בעיה חיצונית. על כן כתבו: ארץ ישראל היא חטיבה עצמיתית קשורה בקשר חיים עם האומה, הבונה בסגולות פמימות עם מציאותה". ישנה הנה משוחרת לשוים תיימה תלת כוהלתת בין העם והארץ, הקשורים זה בזה בקשר של חיים, שאין ישראל נקראים גוי אחד - רק בארץ יעמא אמתו אחד ולא אינו בלחודיה".

למדת הדין, פה לא תלך

